

अध्याय ३९ वा.

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

श्रीकुलदेवतायै नमः । श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः ।

॥ श्रीसद्गुरुसाइनाथाय नमः ॥

धन्य धन्य शिरडी स्थान । धन्य द्वारकामाईभुवन ॥
जेथें श्रीसाई पुण्यपावन । आनिर्वाण वावरले ॥ १ ॥
धन्य धन्य शिरडीचे जन । जयालागीं इतक्या लांबून ॥
जेणें कवण्याही निमित्तें येऊन । ऋणी करून ठेविलें ॥ २ ॥
गांव शिरडी आधीं लहान । साई सहवासें झाला महान ॥
त्याचेनि झाला अति पावन । त्याचेनि तीर्थपण त्याला ॥ ३ ॥
त्या शिरडीच्या बायाही धन्य । धन्य त्यांची श्रद्धा अनन्य ॥
न्हातां दळतां कांडितां धान्य । गाती असामान्य साईतें ॥ ४ ॥
धन्य धन्य त्यांचें प्रेम । गीतें गाती अत्युत्तम ॥
ऐकतां त्यांतील कांहीं अनुत्तम । होतसे उपरम मनास ॥ ५ ॥
म्हणोनियां श्रोतयांप्रती । यथाकालें कथानुसंगती ॥
व्हावया त्यांची जिज्ञासातृप्ती । देईन विश्रांतीदायक तीं ॥ ६ ॥
साई निजामशाहीत प्रकट । आम्रतळीं मार्गानिकट ॥
धूपखेड्याचे वऱ्हाडासकट । शिडीस अवचट पातले ॥ ७ ॥

१ आपली मशीद ही द्वारकामाई आहे असें श्रीसाईबाबा पुष्कळ
वेळां म्हणत.

या खेड्यांतील पुण्यवान । चांद पाटील नामाभिधान ॥

तया आरंभीं जडलें हें निधान । इतरां दर्शन त्याचेनी ॥ ८ ॥

कैसी तयाची घोडी हरवली । कैसी साईची गांठीं पडली ॥

कैसी तयांनी चिलिम पाजिली । घोडी त्या दिधली भिळवून ॥ ९ ॥

चांदभाईचे कुटुंबाचा । भाचा एक होता लग्नाचा ॥

वधूचा योग जुळला शिरडीचा । वऱ्हाड वधूच्या गांवीं ये ॥ १० ॥

ये विषयींची साद्यंत कथा । पूर्वींच कथिलीसे श्रोतयांकरितां ॥

तथापि स्मरली प्रसंगोपात्तता । नको पुनरुक्तता तयाची ॥ ११ ॥

चांद पाटील केवळ निमित्त । भक्तोद्धाराची चिंता अत्यंत ॥

म्हणोनि साई हा अवतार धरित । स्वयेंच कीं येत शिरडींत ॥ १२ ॥

जड मूढ हीनदीन । व्रततपसंस्कार विहीन ॥

साळेभोळे भावार्थी जन । कोण साईवीण उद्धरिता ॥ १३ ॥

अष्टादश वर्षांचें वय । तेथून एकांताची संवय ॥

रात्रीं कुठेंही पडावें निर्भय । सर्वत्र ईश्वरमय ज्यासी ॥ १४ ॥

होता जेथें पूर्वीं खड्डा । अवध्या गांवाचा जो उकिरडा ॥

दिवसा फिरावें चहूंकडा । रात्रीं पड्डावें ते स्थानीं ॥ १५ ॥

ऐसीं गेलीं वर्षे बहुसाल । आला खड्ड्याचा उदयकाळ ॥

उठला सभोती वाडा विशाल । या दीनदयाळ साईचा ॥ १६ ॥

अंती त्याच खड्ड्याचा गाभारा । झाला दिसावा साई शरीरा ॥

तेथेंच त्यांना अक्षय थारा । झाला उभारा समाधीचा ॥ १७ ॥

तोच प्रणतवत्सल साईसमर्थ । दुस्तर भवार्णव संतरणार्थ ॥

ही निज चरित्र नौका यथार्थ । भक्तजन हितार्थ निर्मातसे ॥ १८ ॥

कीं ही भवनदी महा दुस्तर । अंधपंगू हा भक्तपरिवार ॥

तयालागीं कळवळा फार । पावेल पेंल पार कैसेनी ॥ १९ ॥

सर्वा आवश्यक भवतरण । तदर्थ व्हावें शुद्धांतःकरण ॥
 चित्तशुद्धि मुख्य साधन । भगवद्भजन त्या मूळ ॥ २० ॥
 श्रवणासारिखी नाही भक्ति । श्रवणें सहज गुरुपदासक्ति ॥
 उपजे निर्मळ शुद्ध मती । जेथून उत्पत्ती परमार्था ॥ २१ ॥
 या साईच्या अगणित कथा । गातां गातां होईल गाथा ॥
 तरी हो संकलित वानू जातां । नावरे विस्तृतता अनावर ॥ २२ ॥
 जों जों श्रोतयांश्रवणीं चाड । तों तों वाढे निवेदनीं आवड ॥
 पुरवूनि घेऊं परस्पर कोड । साधू कीं जोड निजहिताची ॥ २३ ॥
 साईच येथील कर्णधार । दृढ अवधान हाचि उतार ॥
 कथाश्रवणीं श्रद्धा आदर । त्या पैलपार अविलंबें ॥ २४ ॥
 गताध्यायीं निरूपण । जाहलें संक्षेपें हंडीचें वर्णन ॥
 दत्तभक्ति दृढीकरण । भक्तसंतर्पण नैवेद्यें ॥ २५ ॥
 प्रत्येक अध्याय संपवितांना । पुढील अध्याय विषयसूचना ॥
 होत गेली ऐसी रचना । समस्तांना अवगत हें ॥ २६ ॥
 परी संपतां गताध्याय । नव्हती पुढील कथेची संय ॥
 साई आठवूनि देतील जो विषय । तोचि कीं आख्येय होईल ॥ २७ ॥
 ऐसें जे होतें स्पष्ट कथिलें । तैसेंच साईकृपें जें आठविलें ॥
 तेंचि कीं श्रोतयांलागीं वहिलें । सादर केलें ये ठायीं ॥ २८ ॥
 तरी आतां श्रोतयां प्रार्थना । दूर सारूनियां व्यवधाना ॥
 शांत चित्तें द्या अवधाना । होईल मना आनंद ॥ २९ ॥
 एकदां चांदोरकर सद्भक्त । बैसूनियां मशीदींत ॥
 असतां चरणसंवाहन करीत । गीताही गुणगुणत मुखानें ॥ ३० ॥
 भगवद्गीता चतुर्थाध्याय । जिव्हेस लावून दिधला व्यवसाय ॥
 हस्तें चेपीत साईचे पाय । पहा नवल काय वर्तलें ॥ ३१ ॥

भूतभविष्य वर्तमान । साईसमर्था सर्व ज्ञान ॥
 नानांस गीतार्थ समजावून । द्यावा हें मन जाहलें ॥ ३२ ॥
 ज्ञानकर्म संन्यासन । ब्रह्मार्पण योगाध्यायाचें पठण ॥
 नानाची ती अस्पष्ट गुणगुण । केली कीं कारण प्रश्नास ॥ ३३ ॥
 “ सर्व कर्माखिलं पार्थ ” । होय ज्ञानीं परिसमाप्त ॥
 संपतां हा त्रयस्त्रिंशत् । ‘ तद्विद्धि ’ प्रणिपात ’ चालला ॥ ३४ ॥
 हा जो श्लोक चवतिसावा । येथेंच पाठास आला विसावा ॥
 बाबांच्या चित्तीं प्रश्न पुसावा । निजबोध ठसावा नानांस ॥ ३५ ॥
 म्हणती नाना काय गुणगुणसी । म्हणरे स्पष्ट हळू जें म्हणसी ॥
 येवूंदे कीं ऐकूं मजसीं । पुटपुटसी जें गालांत ॥ ३६ ॥
 म्हण म्हणतां आज्ञाप्रमाण । श्लोक म्हटला चारी चरण ॥
 बाबा पुसती अर्थनिवेदन । स्पष्टीकरणपूर्वक ॥ ३७ ॥
 तंव ते नाना अतिविनीत । बद्धांजुली होऊनि मुदित ॥
 मधुर वचनें प्रत्युत्तर देत । वदत भगवंत मनोगत ॥ ३८ ॥
 आतां हा साईनाना संवाद । व्हावया सर्वत्रांना विशद ॥
 मूळ श्लोक पदप्रपद । करूं कीं उद्धृतं गीतेंतुनी ॥ ३९ ॥
 कळावया प्रश्नाचें वर्म । तैसेच संताचे मनोधर्म ॥
 करावा वाटे ऐसा उपक्रम । जेणें ये निर्भ्रम अर्थ हाता ॥ ४० ॥
 आधीं गीर्वाण भाषा दुर्गम । साईस कैसी झाली सुगम ॥
 आश्चर्य करती प्रश्न संवर्म । ज्ञान हें अगम्य संतांचें ॥ ४१ ॥

१ भग.गी. अ. ४ था. २ सर्वकर्माची परिसमाप्ति ज्ञानांत होते. ३ म.
 गी. श्लोक ३३ वा. ४ व्याख्या आरंभी ‘ तद्विद्धिप्रणिपातेन ’ असें आहं
 त्या श्लोकाचें पठण सुरू झालें. ५ श्रीसाई बाबा व कै. वा. नानासाहेब
 चांदोरकर यांचा. ६ स्पष्ट. ७ उतारा घेऊं. ८ स्पष्ट.

कधीं अध्ययन केले संस्कृता । कधीं नकळे वाचिली गीता ॥
 कीं तो गीतार्थह्रदतज्ञाता । तैसा हो करिता प्रश्नातें ॥ ४२ ॥
 श्रोतयांचिया समाधाना । व्हावी मूळ श्लोकाची कल्पना ॥
 म्हणोनि अक्षरशः भगवंतवचना । वदतों जें विवेचना साह्यभूत ॥४३॥

“ तद्विद्धिप्रणिपातेन । परिप्रश्नेन सेवया ॥

उपदेक्ष्यंति तेऽज्ञानं । ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ४४ ॥

भ. गी. अ. ४ श्लो. ३४ वा.

हा तो गीतेचा मूळश्लोक । भाष्यानुसार अर्थ देख ॥
 टीकाकारही झाले अनेक । ते एकवाक्यात्मक समस्त ॥ ४५ ॥
 नानाही मोठे बहुश्रुत । गीताभाष्यपारंगत ॥
 कथं लागती पदपदार्थ । यथा विदित श्लोकार्थ ॥ ४६ ॥
 रसपूरित मधुरवाणी । नाना सविनय नम्रपणीं ॥
 अन्वयार्थ आणूनि ध्यानीं । अर्थ निवेदनीं सादर ॥ ४७ ॥
 म्हणती गुरुपदीं प्रणिपात । गुरुसेवेसीं विकी जो जीवित ॥
 प्रश्नादिकीं आदरवंत । ज्ञानी त्या ज्ञानार्थ उपदेशिती ॥ ४८ ॥
 सारांष कृष्ण कृपामूर्ती । अर्जुना जें प्रेमें वदती ॥
 गुरुसेवा गुरुप्रणती । ज्ञान संविती दायक ही ॥ ४९ ॥
 अर्जुना एणें मार्गें जातां । तत्त्वदर्शीज्ञानी तुज करितां ॥
 दावितील ज्ञानाचा रस्ता । बाबा या अर्था मी जाणें ॥ ५० ॥
 शांकरभाष्य आनंदगिरी । शंकरानंदी व्याख्या श्रीधरी ॥
 मधुसूदन नीलकंठाधारीं । उपदेश परीही देवाची ॥ ५१ ॥
 प्रथम दोन चरणांचा अर्थ । मान्य करिती साई समर्थ ॥
 परी. उत्तर श्लोकार्थमथित । साई जें कथित तें परिसा ॥ ५२ ॥

इतरही भक्त चकोरगण । साई मुखचंद्र अनुलक्षून ॥
 करावया अमृतकण सेवन । आ पसरूनि आस्थित ॥ ५३ ॥
 म्हणती नाना त्रितीय चरण । पुनश्च लक्ष्यांत घेई पूर्ण ॥
 ज्ञान शब्दा मार्गील जाण । अवग्रह आण अर्थास ॥ ५४ ॥
 हें मी काय वदें विपरीत । अर्थाचा काय करितों अनर्थ ॥
 असत्य काय पूर्वील भाष्यार्थ । ऐसंही निरर्थना मानी ॥ ५५ ॥
 ज्ञानी आणि तत्वदर्शी । ज्ञान उपदेशीती ऐसें जें म्हणसी ॥
 तेथें अज्ञान पद जें घेसी । यथार्थ घेसील प्रबोध ॥ ५६ ॥
 ज्ञान नव्हे बोलाचा विषय । कैसें होईल तें उपदेश्य ॥
 म्हणोनि ज्ञान शब्दाचा विपर्यय । करी मग प्रत्यय अनुभवी ॥ ५७ ॥
 परिसिला तुझा ज्ञान पदार्थ । अज्ञान घेतां कायरे वेंचत ॥
 'अज्ञान' वाणीचा विषय होत । ज्ञान हे शब्दातीत स्वयें ॥ ५८ ॥
 वार ब्रैष्टी गर्भासीं । अथवा मल आदर्शासी ॥
 विभूति आच्छादी वन्हीसीं । तैसेंच ज्ञानासीं अज्ञान ॥ ५९ ॥
 अज्ञानानें आवृत ज्ञान । केलें या मीं तीं भगवतें कथन ॥
 एतदर्थ होतां अज्ञान निरसन । स्वभावे ज्ञान प्रकाशे ॥ ६० ॥
 ज्ञान हें तो स्वतः सिद्ध । शैवालावृत तोयसें शुद्ध ॥
 हें शैवाल जो सारील प्रबुद्ध । तो जल विशुद्ध लाधेल ॥ ६१ ॥
 जैसें चंद्र सूर्याचें ग्रहण । ते तो सर्वदा प्रकाशमान ॥
 राहू केतू आड येऊन । आमुचे नयन अवरोधिति ॥ ६२ ॥
 चंद्र सूर्याना ही बाध । हा तो अमुचे दृष्टीस अवरोध ॥
 तैसें ज्ञान असे निर्बाध । स्वयंसिद्ध स्वस्थानीं ॥ ६३ ॥

डोळा करी अवलोकन । तयाची देखणी शक्ती तें ज्ञान ॥
 वरी पडळ वाढे तें अज्ञान । तयाचें निरसन आवश्यक ॥ ६४ ॥
 तें पडळ अथवा सारा । हस्तकौशल्यें दूर सारा ॥
 देखणी शक्ति प्रकट करा । अज्ञान तिमिरा झाडोनी ॥ ६५ ॥
 पहा हें सकल दृश्य जात । अनिर्वचनीय माया विजृंभित ॥
 हीच अनादि अविद्या अव्यक्त । अज्ञान विलसित तें हेंच ॥ ६६ ॥
 ज्ञान ही वस्तू जाणावयाची । नव्हे ती विषय उपदेशाची ॥
 प्रणिपात परिप्रश्न सेवा हींची । गुरुकृपेचीं साधनें ॥ ६७ ॥
 विश्वाचें सत्यत्व महा भ्रम । हेंचि ज्ञानावरण तम ॥
 निरसूनि जावें लागे प्रथम । प्रज्ञान ब्रह्म प्रकटे तें ॥ ६८ ॥
 संसार बीज जें अज्ञान । डोळां पडतां गुरुकृपांजन ॥
 उडे मायेचें आवरण । उरे तें ज्ञान स्वाभाविक ॥ ६९ ॥
 ज्ञान हें तो नव्हे साध्य । तें तों आधींच स्वयंसिद्ध ॥
 हें तो आगमनिगम प्रसिद्ध । अज्ञान हा विरोध ज्ञानाला ॥ ७० ॥
 देवां भक्तां जें भिन्नपण । हेंच मूळ अज्ञान विलक्षण ॥
 तया अज्ञानाचें निरसन । होतांच पूर्ण ज्ञान उरे ॥ ७१ ॥
 दोरा पोटीं सर्पांजनन । हें तो शुद्धस्वरूपाज्ञान ॥
 स्वरूपोपदेशें निरसे अज्ञान । उरे तें ज्ञान दोराचें ॥ ७२ ॥
 पोटीं सुवर्ण वरी काट । काटापोटीं लखलखाट ॥
 परी तो व्हावयालागीं प्रकट । हव्यवाटचि आवश्यक ॥ ७३ ॥
 माया मूळ देह जनन । अदृष्टाधीन देहाचें चलन ॥
 द्वंद्वें सर्व अदृष्टाधीन । देहाभिमान अज्ञान ॥ ७४ ॥
 म्हणोनि जे स्वयें निरभिमान । तयां न सुखदुःखाचें भान ॥
 विरे जें अहंकाराचें स्फुरण । तेंच अज्ञान निरास ॥ ७५ ॥

स्वस्वरूपाचें अज्ञान । तेंच मायेचें जन्मस्थान ॥
 होतां गुरुकृपां माया निरसन । स्वरूपज्ञान स्वभावे ॥ ७६ ॥
 एका भगवद्भक्तीवीण । किमर्थ इतर साधनीं शीण ॥
 ब्रम्हदेवही माये अधीन । भक्तीच सोडवण त्याही ॥ ७७ ॥
 हो का ब्रम्हसदनप्राप्ति । भक्ती वांचून नाहीं मुक्ति ॥
 तेथेंहि चुकल्या भगवद्भक्ति । पडे तो पुनरावृत्तींत ॥ ७८ ॥
 तरी व्हावया माया निरसन । उपाय एक भगवद्भजन ॥
 भगवद्भक्ता नाहीं पतन । भवबंधनही नाहीं त्या ॥ ७९ ॥
 जन म्हणती माया लटकी । परी ती आहे महा चेटकी ॥
 ज्ञानियां फसवी घटकोघटकीं । भक्त नाचविती चुटकीवरी ॥ ८० ॥
 जेथें ठकती ज्ञानसंपन्न । तेथें टिकती भाविकजन ॥
 कीं ते नित्य हरिचरणीं प्रपन्न । ज्ञानाभिमानधन ज्ञानी ॥ ८१ ॥
 म्हणोनि व्हावया मायातरण । धरावे एक सद्गुरुचरण ॥
 रियावें त्या अनन्य शरण । भवभयहरण तात्काळ ॥ ८२ ॥
 अवश्य येणार येवो मरण । परी न हरीचें पडो विस्मरण ॥
 इंद्रियां आश्रमवर्णाचरण । चित्तें हरिचरण चिंतावे ॥ ८३ ॥
 रथ जैसा जुंपल्या हयीं । तैसेंच हें शरीर इंद्रियां ॥
 मनाच्या दृढ प्रग्रहीं । बुद्धी निग्रही निजहस्ते ॥ ८४ ॥
 मनसंकल्प विकल्प भरीं । धांवे यथेष्ट स्वेच्छाविहारी ॥
 बुद्धि त्या निज निश्चयें निवारी । लगाम आवरी निजसत्ता ॥ ८५ ॥
 बुद्धिसारिखा कुशल नेता । ऐसा सारथी रथीं असतां ॥
 रथस्वामीसी काय चिंता । स्वस्थ चित्ता व्यवहारे ॥ ८६ ॥
 देहगत सकल कार्य । हें बुद्धीचें निजकर्तव्य ॥
 ऐसी मनासी लागतां संवय । सर्व व्यवसाय हितमय ॥ ८७ ॥

शब्दस्पर्श रूपादि विषय । येणें मागें लागल्या इंद्रिय ॥

होईल व्यर्थ शक्तिक्षय । पतन भय पदोपदीं ॥ ८८ ॥

शब्दस्पर्श रूपादिक । पंच विषयीं जें जें सुख ॥

तें तें अंतीं सकळ असुख । परम दुःख अज्ञान ॥ ८९ ॥

शब्दविषया भुले हरीण । अंतीं वेंची अपुला प्राण ॥

स्पर्शविषया सेवी वारण ^{इक्षी} साहे आकर्षण अंकुशें ॥ ९० ॥

रूपविषया भुले पतंग । जाळूनि निमे अपुलें अंग ॥

मीन भोगी रसविषयभोग । मुके सवेग प्राणास ॥ ९१ ॥

गंधालागीं होऊनि गुंग । कमलकोशीं पडे भंग ॥

एकेका पायीं इतुका प्रसंग । पांचाचा संघ भयंकर ॥ ९२ ॥

ही तो स्थावर जलचर पंखी । ययांची दुस्थिती देखोदेखी ॥

ज्ञाते मानवही विषयोन्मुखी । अज्ञान आणखी तें काय ॥ ९३ ॥

अज्ञाननाशें विषयविमुख । होतां होईल उन्मनी हरिख ॥

जीव ज्ञानस्वरूपोन्मुख । आत्यंतिक सुख लाधेल ॥ ९४ ॥

चित्तें करा हरिगुरू चिंतन । श्रवणें करा चरित्र श्रवण ॥

मनें करा ध्यानानुसंधान । नामस्मरण जिव्हेनें ॥ ९५ ॥

चरणीं हरिगुरुग्रामागमन । घ्राणीं तन्निर्माल्याघ्राणन ॥

हस्तीं वंदा तयाचे चरण । डोळां घ्या दर्शन तयाचें ॥ ९६ ॥

ऐशा या सकल इंद्रियवृत्ति । तयां कारणें लावितां प्रीति ॥

धन्य तया भक्तांची स्थिति । भगवद्भक्ति काय दुजी ॥ ९७ ॥

सारांश समूळ अज्ञान खाणा । उरे तें ज्ञान सिद्ध जाणा ॥

ऐसें या श्लोकाचें हृदत अर्जुना । श्रीकृष्णराणा सूचवी ॥ ९८ ॥

आधींच नाना विनयसंपन्न । परिसूनि गोड हें निरूपण ॥

पायीं घालूनि लोटांगण । वंदिले चरण दो हातीं ॥ ९९ ॥

- मग ते श्रद्धानिष्ठ प्रार्थना । करिती दवडा मम अज्ञाना ॥
 दंडा माझिया दुरभिमाना । यथार्थ शासना करोनी ॥ १०० ॥
 सात्त्विकतेची हौस वरवरी । विकल्प अखंड दाटे अंतरीं ॥
 अपमान साहेना क्षणभरी । अज्ञान तें तरी काय दुजें ॥ १०१ ॥
 पोटीं प्रतिष्ठेची उजरी । ध्यानाविर्भाव दावीं वरी ॥
 कामक्रोध धुमसे भीतरीं । अज्ञान तें तरी काय दुजें ॥ १०२ ॥
 आंतूनि सकळ कर्म नष्ट । बाहेर मिरवूं ब्रह्मनिष्ठ ॥
 आचारहीन विचारभ्रष्ट । अज्ञान स्पष्ट काय दुजें ॥ १०३ ॥
 बाबा आपण कृपाघन । करोनियां कृपाजल सिंचन ॥
 करा हा अज्ञानदावानल शमन । होईन मी धन्य इतुकेनी ॥ १०४ ॥
 नलगे मज ज्ञानाची गोठी । निरसा माझीया अज्ञान कोटी ॥
 ठेवा मजवरी कृपादृष्टी । सुख संतुष्टी तेचि मज ॥ १०५ ॥
 साई सप्रेम करुणाघन । नानास निमित्ता पुढें करून ॥
 तुम्हा आम्हा सकलां लागून । गीतार्थप्रवचन हें केलें ॥ १०६ ॥
 गीता भगवंताचें वचन । म्हणोनि हें प्रत्यक्ष शास्त्र जाण ॥
 कालत्रयींही याचें प्रमाण । कधींही अवगणन होतां नये ॥ १०७ ॥
 परी अत्यंत विषयासक्त । अथवा जो खरा जीवन्मुक्त ॥
 या दोघांसीही नलगे शास्त्रार्थ । मुमुक्षू प्रीत्यर्थ या जन्म ॥ १०८ ॥
 विषयपार्शीं दृढ आकळिला । कधीं पावेन मी मुक्ततेला ॥
 ऐसें वदतिया मुमुक्षूला । तारावयाला हीं शास्त्रें ॥ १०९ ॥
 पाहूनि ऐशा निज भक्तांला । संतास जेव्हां येतो कळवळा ॥
 काढूनि कांहीं निमित्ताला । उपदेश अवलीला प्रकटिती ॥ ११० ॥
 देव अथवा गुरू पाहे । भक्ता आधीन सर्वस्वी राहे ॥
 भक्त कल्याण चिंता वाहे । सांकडीं साहे तयांचीं ॥ १११ ॥

आतां एक दुजें लहान । करितों साईचें वृत्त कथन ॥
 कैसी एकाद्या कार्याची उठावण । करितां नकळतपण दावी ॥ ११२ ॥
 असो सान वा तें पोठें । खरें कारण कधींही न फुटे ॥
 कार्य मात्र हळू हळू उठे । वाच्यता न कोठें केव्हांही ॥ ११३ ॥
 सहजगत्या एकादें काम । निघावें करावा उपक्रम ॥
 न मूळ कारण निर्देश ना नाम । वरिवरी संभ्रम आणीक ॥ ११४ ॥
 बोलेल तो करील काय । गरजेल तो वरसेल काय ॥
 या रूढ म्हणीचा प्रत्यय । विना व्यत्यय साई दे ॥ ११५ ॥
 बाबा सारख्या अवतार मूर्ति । परोपकारार्थ जगीं अवतरती ॥
 होतां इच्छितकार्या समाप्ती । अंतीं अव्यक्तीं समरसती ॥ ११६ ॥
 आम्हा न ठावें मूळ कारण । कोठून आलों कोठें प्रयाण ॥
 किमर्थ आम्हीं झालों निर्माण । काय कीं प्रयोजन जन्माचें ॥ ११७ ॥
 बरें स्वच्छंदें जन्म कंठला । पुढें मृत्यूचा समय आला ॥
 सकळ इंद्रियगण विकळ झाला । तरीही न सुचला सुविचार ॥ ११८ ॥
 कलत्र पुत्र बंधू जननी । इष्टमित्रादि सकल स्वजनीं ॥
 देह त्यागितां पाहूं नयनीं । तरीही न मनीं सुविचार ॥ ११९ ॥
 तैसे नव्हती संतजन । ते तों अत्यंत सावधान ॥
 अंतकालाचें पूर्णज्ञान । ठावें निज निर्वाण तयांतें ॥ १२० ॥
 देह असेंतों अति प्रीति । भक्तांलागीं देहें झिजती ॥
 देहावसानीं ही देहावस्थिति । निजभक्तहितीं लाविती ॥ १२१ ॥
 देह ठेवावयाचे आधीं । कोणी अपुली बांधिती समाधी ॥
 कीं पुढें निज देहा विश्रांति । मिळावी निश्चिती ते स्थानीं ॥ १२२ ॥
 तैसेंच पहा बाबांनीं केलें । परी तें आधीं कोणा नकळलें ॥
 समाधि मंदिर बांधवून घेतलें । अघटित केलें तयांनीं ॥ १२३ ॥

नागपूरस्थ मोठे धनिक । बापूसाहेब बुद्धी नामक ॥
 तया हस्तें हें बाबांचें स्मारक । उभविलें देख बाबांनीं ॥ १२४ ॥
 बापूसाहेब परम भक्त । साईचरणीं नित्यानुरक्त ॥
 आळे निज परिवारासहित । राहिले शिरडींत सेवेस ॥ १२५ ॥
 धरुनि साई चरणीं हेत । नित्यानुवर्ती तेथेंच वसत ॥
 पुढेंही तैसेंच नित्यांकित । रहावें शिरडींत वाटलें ॥ १२६ ॥
 ध्यावी एकादी जागा विकत । उठवावी एक छोटी इमारत ॥
 स्वतंत्रपणें वसावें तेथ । आलें कीं मनांत तयांच्या ॥ १२७ ॥
 येथें हें पेरिलें मूळ बीज । त्याचाच वृक्ष हें मंदीर आज ॥
 दृश्य स्मारक भक्तकाज । साई महाराज प्रेमाचें ॥ १२८ ॥
 कैसा कैसा याचा उभारा । झाला उपक्रम कवण्या प्रकारा ॥
 कैसा हा आळा या आकारा । वृत्तांत सांग अवधारा ॥ १२९ ॥
 विचार हे ऐसे चित्ती । दीक्षितांचिया माडीवरती ॥
 बापूसाहेब निद्रिस्त स्थिति । दृष्टांत देखती मौजेचा ॥ १३० ॥
 तेथेंच एका बिछान्यांत । माधवरावही असतां निद्रिस्त ॥
 तयांसही तोच दृष्टांत । परमविस्मित दोघेही ॥ १३१ ॥
 बापूसाहेब स्वप्न देखती ॥ बाबा तयांतें आज्ञापिती ॥
 आपणही आपुला वाडा निश्चिती । देउळा समवेती बांधावा ॥ १३२ ॥
 होतां क्षणींच हा दृष्टांत । बापूसाहेब जाहले जागृत ॥
 आमूल स्वप्न आठवीत । आसनस्थित निज शेजे ॥ १३३ ॥
 इकडे ऐसें चाललें असतां । माधवराव ऐकिले रडतां ॥
 बुद्धीं तयांस जागे व्हा ओरडतां । निद्रितावस्था मावळली ॥ १३४ ॥
 कांहो आपण कां रडत होतां । ऐसें माधवरावास पुसतां ॥
 म्हणती श्रीचे प्रेमोद्गार परिसतां । प्रेमोद्रेकता पावलों ॥ १३५ ॥

बाष्प गद्गद जाहला कंठ । नयनीं आसुवें वाहिलीं उद्गट ॥
 प्रेम नावरे आवरितां उत्कट । जाहलें परिस्फुट रुदनांत ॥ १३६ ॥
 येऊनि बाबां माझिया निकट । आज्ञा दिधली मजला स्पष्ट ॥
 वाडा देऊळ होऊंघ्या प्रकट । पुरवीन अभिष्ट सर्वाचें ॥ १३७ ॥
 बापूसाहेब अंतरीं विस्मित । दोघांलागीं एकची दृष्टांत ॥
 मन जाहलें संशयरहित । कार्यार्थोद्यत निश्चित ॥ १३८ ॥
 बुट्टी स्वयें गर्भश्रीमंत । वाडा देऊळ बांधूं समर्थ ॥
 माधवराव केवळ सुखवस्त । एकचि दृष्टांत उभयांतें ॥ १३९ ॥
 परस्परांचीं स्वप्ने जुळलीं । परमानंदा भरती आली ॥
 रूपरेखा निश्चित केली । योजना अनुमोदिली कांकांनीं ॥ १४० ॥
 असो उदयीक प्रातःकाळीं । तिघेही असतां बाबा जवळीं ॥
 बाबा नित्य प्रेमसमेळीं । मुख न्याहाळीत शामाचें ॥ १४१ ॥
 शामा वदे देवा हा खेळ । काय आहे तुझा अकळ ॥
 झोंपही न घेऊं देसी निश्चळ । तेथेही आम्हांतें बरळविसी ॥ १४२ ॥
 तेव्हां बाबा तें परिसुनी । हस्त ठेवीत आपुले कानीं ॥
 वदत आम्ही आपुले ठिकाणीं । म्हणोत कोणी कांहींही ॥ १४३ ॥
 असो मग ती पूर्वोक्त योजना । मांडिली बाबांचिया अनुमोदना ॥
 जाहली तात्काळ बाबांची अनुज्ञा । समंदिर सदना बांधावया ॥ १४४ ॥
 माधवरावांनीं बांधिली कंबर । झाला तळमजळा तळघर ॥
 त्यांचेच हातून झाली विहीर । काम हें येथवर पोहोचलें ॥ १४५ ॥
 लेंडीवरी जात असतां । अथवा तेथुनि मार्गें परततां ॥
 खिडक्या बाऱ्या दारें बसवितां । बाबा उत्सुकता अवलोकित ॥ १४६ ॥

वदत करुनि तर्जनी वरी । येथें दार येथें बारी ॥
 येथें पूर्वेस काढा ग्यालरी । शोभा बरी दिसेल ॥ १४७ ॥
 पुढें कार्यकारण निमित्तें । बापसाहेब जोगांचे हस्ते ॥ ^{हे श्रीसाईबाबा} ॥
 पुढील काम होणारें होतें । तें मग त्यांतें सोपविलें ॥ १४८ ॥
 ऐसें काम होतां होतां । स्फुरण झालें बुद्धीच्या चित्ता ॥
 यांतचि एक गाभारा धरितां । मुरलीधर स्थापितां येईल ॥ १४९ ॥
 कल्पनेचा झाला उदय । परी न पुसतां बाबांचा मनोदय ॥
 बुद्धी न आरंभित कांहींही कार्य । विना गुरुवर्य आज्ञापन ॥ १५० ॥
 हा तो त्यांचा नित्यनेम । अनुज्ञा बाबांची हेंच वर्म ॥
 नाहीं ऐसें एकही कर्म । त्याविण उपक्रम जयातें ॥ १५१ ॥
 किमर्थ व्हावें मध्ये दालन । काय आहे त्याचें प्रयोजन ॥
 दोन्ही कडील भिंती पाडून । करावें स्थापन मुरलीधरा ॥ १५२ ॥
 दालनाचें व्हावें देवालय । बापूसाहेब यांचा मनोदय ॥
 परी पुसावा बाबांचा आशय ॥ असल्यास निसंशय करावें ॥ १५३ ॥
 म्हणोनि वदले माधवरावा । आपण बाबांचा विचार घ्यावा ॥
 मम पुढील आक्रम योजावा । रुचेल देवां तैशापरी ॥ १५४ ॥
 बाबा फेरीवर असतां । वाडियाच्या सन्निध येतां ॥
 द्वारानिकट स्वारी पावतां । काय पुसतात शामराव ॥ १५५ ॥
 देवा बापूसाहेब वदती । दालनाच्या दोन्ही भिंती ॥
 पाडूनि तेथें स्थापूं प्रीति । कृष्ण मूर्ति मुरलीधरा ॥ १५६ ॥
 मध्य भागीं चौक साधून । करूं तेथें सिंहासन ॥
 वरी मुरलीधर विराजमान । शोभायमान दिसेल ॥ १५७ ॥
 ऐसें बापूसाहेब योजिती । परी पाहिजे आपुली अनुमती ॥
 देऊळ वाढा दोनी येरीती । हातोहातीं होतील ॥ १५८ ॥

ऐकूनि ही शामाची उक्ती । बाबा आनंदें बरें म्हणती ॥
 देऊळ पूर्ण झालियावरती । येऊं कीं वस्तीस आपणही ॥ १५९ ॥
 लावूनि वाडियाकडे दृष्टी । बाबा करीत मधुर गोष्टी ॥
 वाडा पुरा झालिया पाठीं । आपुले साठींच तो लावूं ॥ १६० ॥
 तेथेंच आपण बोलूं चालूं । तेथेंच आपण अवघे खेळूं ॥
 प्रेमें आपापणा कवटाळूं । भोगूं सुकाळू आनंदाचा ॥ १६१ ॥
 असो तेव्हां श्रीसाईप्रत । माधवरावजी ऐसेंही पुसत ॥
 हेची जरी अनुज्ञा निश्चित । पायासी मुहूर्त करूं कीं ॥ १६२ ॥
 बरी आहे ना देवा वेळ । फोडावया आणूं ना नारळ ॥
 'फोडफोड' म्हणतां तात्काळ । आणूनि श्रीफळ फोडिलें ॥ १६३ ॥
 असो पुढें झाला गाभारा । मुरलीधर देवाचा चौथरा ॥
 मूर्तीही एका कारागिरा । सोपविली कीं करावया ॥ १६४ ॥
 पुढें आली ऐसी वेळ । बाबांस आलें दुखणें प्रबळ ॥
 निकट पातला अंतकाळ । अंतरीं तळमळ भक्तांच्या ॥ १६५ ॥
 बापूसाहेब अस्वस्थचित्तीं । आतां पुढें या वाड्याची स्थिति ॥
 काय होईल नकळे निश्चिती । म्हणोनि खंती उद्भवली ॥ १६६ ॥
 इतउत्तर बाबांचे पाय । मंदिरास या लागती काय? ॥
 लाखों रुपये जाहले व्यय । अंती हा व्यत्यय पातला ॥ १६७ ॥
 बाबांनीं देह ठेविल्यावर । कशास मुरलीधर वा घर ॥
 कशास वाडा अथवा मंदिर । दुश्चित्त अंतर बुट्टीचें ॥ १६८ ॥
 पुढें कर्मधर्मसंयोगें । अंतसमय साई नियोगें ॥
 जाहलें वाड्याचिया महत्भाग्यें । मना जोगें सकळांच्या ॥ १६९ ॥
 'मजला वाड्यांत द्या ठेवून' । हें अंतकाळींचें बाबांचें वचन ॥
 निघतां बाबांचिया मुखांतून । जाहलें निश्चित मन सर्वांचें ॥ १७० ॥

मग तें पवित्र साई शरीर । जाहलें गाभारियां माजी स्थिर ॥
 वाडा जाहला समाधि मंदिर । अगाध चरित्र साईचें ॥ १७१ ॥
 धन्य भाग्य त्या बुद्धीचें । जयाचिया गृहीं स्वसत्तेचें ॥
 विसावे शरीर श्रीसाईचें । नाम जयाचें अति पावन ॥ १७२ ॥
 असो ऐसी ही कथा पावन । परिसोनि श्रोते सुखसंपन्न ॥
 हेमाड साईनाथासि शरण । सोडी न चरण क्षणभरी ॥ १७३ ॥
 घडोत भोग इष्टानिष्ट । साई एक राखितां संतुष्ट ॥
 वर्ततां मार्गें यथोपदिष्ट । लाधेल अभिष्ट अचूक ॥ १७४ ॥
 कथा वक्ता आणि वदन । जेथें साई समर्थ आपण ॥
 तेथें हेमाड कोठील कवण । उगाच टोपण नांवाचा ॥ १७५ ॥
 म्हणोनि पुढें होईल प्रेरणा । तैसीच कथा येईल श्रवणा ॥
 वेळीं होईल जी जी रचना । तियेची विवंचना कां आज ॥ १७६ ॥

इतिश्री संतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरचिते ॥
 श्री साई समर्थसच्चरिते । गीता विशिष्ट श्लोकार्थ
 निवेदनं नाम ॥ एकोनचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः संपूर्णः ॥

श्रीसद्गुरुसाईनाथार्पणमस्तु । शुभंभवतु ॥